

De Spaanse burgeroorlog in het theater

Muilkorven en handboeien

Met de militaire opstand tegen de burgerlijke republiek, op 17 juli 1936, werd Spanje het schouwtoneel van een gruwelijke burgeroorlog, van al even lafhartige als heroïsche tafereelen, van blinde vijandschap... Zowel nationalisten als republikeinen waren overtuigd van hun eigen gelijk. Voor de nationalisten was deze oorlog een heilige strijd, een kruistocht tegen de "goddeloze roden". De republikeinse idealen werden daarentegen in termen van klasstrijd geformuleerd; aan deze zijde werd het conflict gezien als een strijd van eeuwenlang geëxploiteerde slaven tegen hun meesters.

Ondertussen zijn er meer dan vijftig jaar voorbijgegaan, en werd er over de Spaanse burgeroorlog onnoemlijk veel gepubliceerd. Niet weinig films, en ook verscheidene toneelstukken hebben het conflict als thema of als achtergrond aangevend. Maar zijn de zaken er in die vijftig jaar veel helderder op geworden? Zijn alle trauma's verdwenen? Werden alle wonden geheeld door de tijd? Alle strijders begraven? Werden alle gebeurtenissen, alle leed en pijn inmiddels overwoekerd door dood en vergetelheid?

Neen. De Spaanse burgeroorlog is nog niet te herleiden tot de nietszeggende getallen 1936-1939 in een geschiedenisboekje. Tallozen léven nog met deze soms romantisch als "broedertwist" omschreven oorlog, slepen hem met zich mee. En ook in het theater waart hij nog rond.

García Lorca

Kort na het ontbranden van de Spaanse burgeroorlog ontnam het franquisme het theater één van zijn grootste vernieuwers. Federico García Lorca, 37 jaar oud, werd op de ochtend van 19 augustus 1936 gefusilleerd bij een ravijn in de buurt van Granada. Hij deelt er zijn graf met duizenden andere slachtoffers van het Franco-regime. Gedurende de hele franquistische periode zou het theater in Spanje streng gemuilkorfd blijven. Een ervaring die ook vandaag nog haar dramatische invloed doet gelden.

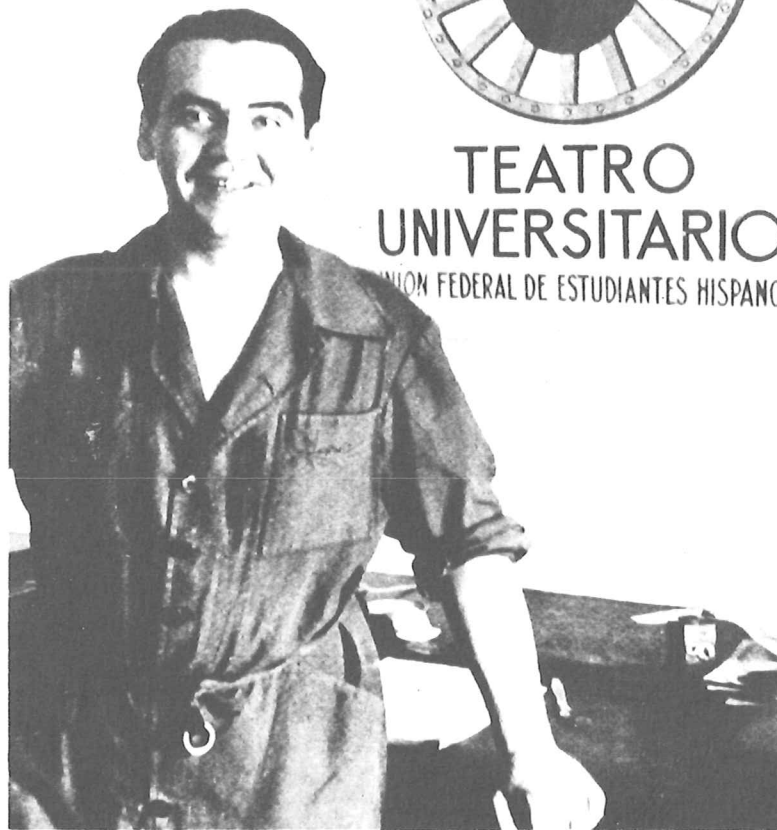
Het memoreren van de moord op Federico García Lorca valt samen met de herdenking van de Spaanse burgeroorlog. Destijds werd niet al-

leen een groot dichter en vernieuwend dramaturg vermoord, maar een heel volk monddood gemaakt. Een volk werd de schaduw van zichzelf. En precies daartegen had Federico zich steeds verzet: twee maanden voor zijn dood verklaarde hij nog in de Madrileense krant *El Sol* dat geen der scheppingen, geen mens, geen lied, geen toneel, ... een loutere schaduw van zichzelf zou mogen zijn. Maar met de instauratie van het franquistische regime, werd zijn vrees toch bewaarheid. De dromen die hij koesterde over de mogelijkheden en de rol van het theater, werden mét hem in de kiem gesmoord.

Voor García Lorca kwam theater

TEATRO
UNIVERSITARIO
UNION FEDERAL DE ESTUDIANTES HISPANO

Een halve eeuw geleden woedde in Spanje de burgeroorlog. De wonden daarvan zijn nog niet alle geheeld. Ook in het theater waart die oorlog nog rond. Monique Spithoven schetst hoe dit thema, in die halve eeuw sinds Federico García Lorca's dood, theaterstof opleverde. Verderop publiceert *Etcetera* dan voor het eerst de Nederlandse vertaling van een onvoltooid stuk van diezelfde García Lorca.

Federico García Lorca voor een affiche van het studententheater waaraan hij meewerkte - Foto Süddeutscher Verlag

tegemeet aan een primaire behoefte van ieder mens. Hij achtte het theater het ultieme, meest volledige communicatiemiddel, de dialoogkunst bij uitstek die een rechtstreeks contact impliceert, en waarbij men zich kan bedienen van een veelheid aan dramatische expressiemiddelen. Het theater is voor Federico de mens-geworden poëzie.

Met het door hem geleide "Teatro de la Barraca" trok hij naar vele uithoeken van Spanje om het toneel bij het volk te brengen. Door het gevestigde Spaanse theater werd het volk immers buitengesloten, en dit theater getuigde vaak van zo'n doodse obscuriteit dat het volk er zich maar zelden toe aangetrokken